

การเสริมสร้างเจตคติสู่การเกิดค่านิยมทางการเมืองตามหลักประชาธิปไตย Strengthening Attitudes Towards the Emergence of Democratic Political Values

พัชรีญา ฟองจันตา¹

Patchareeya Fongchanta

Received: 22 September 2024; Revised: 28 November 2024; Accepted: 02 December 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอแนวคิดในการเสริมสร้างเจตคติสู่การเกิดค่านิยมทางการเมืองเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเจตคติที่ดีจนกลายเป็นค่านิยมทางการเมืองที่ยั่งยืน ซึ่งมีที่มาจากการที่คนในสังคมมีมุมมองความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ที่แตกต่างกันทำให้เกิดการประพุดติและปฏิบัติตามความเชื่อนั้น อาจเป็นที่มาของการเกิดความร่วมมือที่ดีหรือก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมก็ได้ ดังนั้นการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบการเมือง กฎหมาย สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง จะช่วยให้คนมีพื้นฐานความรู้ที่ดี ส่งเสริมการตัดสินใจทางการเมืองอย่างมีเหตุผล กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย การสร้างความรู้และความเข้าใจทางการเมืองเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมประสบการณ์ผ่านการมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับสังคมและสร้างเจตคติที่สนับสนุนความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่พลเมือง การเปิดกว้างในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เสริมคุณธรรมในการแสดงออกทางการเมืองช่วยให้การแสดงออกทางการเมืองเป็นไปในทางที่สร้างสรรค์ การจัดการกับความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ทำให้เกิดความร่วมมือและเคารพซึ่งกันและกัน มีปัจจัยสำคัญอยู่ 3 ส่วนด้วยกันที่ทำให้เกิดกระบวนการในการเกิดค่านิยมทางการเมืองคือ “เข้าใจ สำนึก นำปฏิบัติ” เรียกได้ว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดค่านิยมทางการเมืองตั้งแต่รับรู้อย่างจนนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกประชาธิปไตยและนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลที่แท้จริง

คำสำคัญ: เจตคติ; ค่านิยมทางการเมือง; ประชาธิปไตย

Abstract

This article aims to present the concept of enhancing attitudes to the emergence of political values as a process that links good attitudes to sustainable political values. Creating a correct understanding of the political system, law, rights

¹ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Nakhon Lampang Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: patchareeya.fon@mcu.ac.th

and duties of citizens will help people have a good knowledge base, promoting rational political decision-making. The process consists of creating political knowledge and understanding to understand the democratic political system and human rights. Promoting experiences through participation helps create a sense of connection with society and creates attitudes that support responsibility in performing civic duties. Openness in exchanging opinions is accepting different opinions. Enhancing morality in political expression helps political expression to be constructive. Constructive conflict management allows people in society to move forward with cooperation and respect for each other. There are three important factors that create the process of political value formation: “understanding, awareness, and practice”. It can be said that it is a process that creates political values from the perception with understanding to the emergence of democratic consciousness and implementation to create real results.

Keywords: Attitude; Political Values; Democracy

บทนำ

หากกล่าวถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยคงปฏิเสธไม่ได้ว่าการเมืองมีส่วนสำคัญ เนื่องจากการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย สามารถสะท้อนแนวคิดเกื้อหนุนกัน เป็นพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เพื่อเป็นแนวทางการยึดปฏิบัติของชนรุ่นหลัง ดังนั้นสาระสำคัญของประชาธิปไตยอันสะท้อนถึงค่านิยมทางการเมือง กล่าวถึง ความหมายของประชาธิปไตย ธรรมเนียมการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยเป็นการอ้างอิงของชาติตะวันตก ที่ได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมมาจากสมัยกรีกโบราณ ตามความหมายดั้งเดิมของอริสโตเติล โดยได้อธิบายความหมายว่า ประชาธิปไตยคือสภาวะที่คนที่เป็นไทยและคนยากจนในสังคมได้รับ มอบหมายให้กุมอำนาจของรัฐไว้ในมือ ประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ที่สุดได้รับการเรียกเช่นนั้นได้ก็เพราะ มีสภาพแห่งความเสมอภาค ปรากฏอยู่ในที่นั้น และกฎหมายของรัฐมุ่งรับรองความเสมอภาค คนยากจนจะไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายกว่าคนร่ำรวย หรือ อำนาจสูงสุดจะไม่ต้องอยู่ในกำมือของฝ่ายใด แต่ทั้งสองฝ่ายจะมีส่วนใช้อำนาจนั้นด้วยกัน ถ้าตามที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าเสรีภาพและ ความเสมอภาคจะมีอยู่ในประชาธิปไตยแล้วทุกแผนการของรัฐบาลก็ต้องเปิดประตูให้แก่ทุกคน ดังนั้นที่ใดที่เป็นประชาชนเป็นฝ่ายข้างมาก และสิ่งที่พวกเขาลงคะแนนแล้วจะเป็นกฎหมาย จึงเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่าในสภาวะเช่นนั้นก็ควรจะเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตย (อมรรักษาสัตย์ และคณะ, 2543)

การอธิบายถึงประชาธิปไตยตามหลักการแล้วหากต่อกล่าวถึงเนื้อในมีความหมายถึง การที่ประชาชนปกครองตนเอง ประชาชนทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ยึดหลักเสียงข้างมากในการตัดสินใจ ปัญหาหรือ ลงมติในเรื่องต่าง ๆ แต่ก็ต้องรับฟังเสียง

ข้างน้อยหรือมีลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นอำนาจของปวงชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ การปกครองต้องถือเสียงข้างมาก มีสิทธิเสรีภาพ และมีความเสมอภาค (เกรียงศักดิ์ ราชนโคตร, 2552) จากสถานการณ์ในการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยที่มุ่งปรับโครงสร้างการบริหาร การเลือกผู้แทน และการแก้ไขกฎหมาย แต่สิ่งหนึ่งที่ควรให้ความสำคัญด้วยก็คือการศึกษา ด้านค่านิยมประชาธิปไตยในตัวพลเมืองว่าเหตุใดค่านิยมประชาธิปไตยถึงมีความสำคัญและต้องศึกษา คำตอบที่ปรากฏ คือ ค่านิยมเป็นความคิดและสิ่งที่ยึดถืออยู่ในตัวบุคคล เป็นสิ่งที่คนในสังคมเห็นว่าควรค่าแก่การปฏิบัติ (สุนทร โคมิน และสนธิ สมครการ, 2522) ปัญหาส่วนใหญ่คือคนไทยมีค่านิยมประชาธิปไตยด้านประโยชน์ส่วนรวมอยู่ในระดับต่ำ แต่มองค่านิยมที่เป็นผลประโยชน์ต่อตนเองในระดับสูง (เคนอง พิรุน และคณะ, 2554)

การสร้างการเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบการเมือง กฎหมาย สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง จะช่วยให้คนมีพื้นฐานความรู้ที่ดี ส่งเสริมการตัดสินใจทางการเมืองอย่างมีเหตุผล ซึ่งการสร้างค่านิยมประชาธิปไตยผ่านการแสดงออกทางพฤติกรรม และวัฒนธรรมของพลเมืองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนสังคมประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน เมื่อเทียบกับในอดีตค่านิยมทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคม ตลอดจนลักษณะสำคัญที่แสดงออกถึงการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยผ่านกระบวนการกล่อมเกลางานทางการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2556) การเปลี่ยนแปลงในบริบทของประเทศไทยและโลก ส่งผลให้สถาบันและองค์กรต่าง ๆ ต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยประชาธิปไตยได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นหลักการปกครองสากลที่หลายประเทศนำมาใช้บริหารประเทศ (ธวัช ไชยสิทธิ์, 2565)

ดังนั้นผู้เขียนจึงต้องการที่จะนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างเจตคติที่นำไปสู่การเกิดค่านิยมทางการเมืองเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่มีคุณภาพและมีความเข้มแข็ง กระบวนการนี้มีขั้นตอนและแนวทางที่สามารถนำมาใช้ได้หลากหลาย โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย สิทธิ หน้าที่ และกฎหมายให้มากขึ้นจะช่วยเสริมสร้างเจตคติทางการเมืองที่ถูกต้องให้กับประชาชนได้ทุกระดับและช่วงวัย

เนื้อเรื่อง

เจตคติทางการเมือง

ตามความหมายที่ผู้เขียนได้ศึกษาถึงความหมายของคำว่า เจตคติทางการเมือง เป็นการรวมคำว่า เจตนา + คติ ที่มีความหมายถึงความคิดและความเชื่อทางการเมืองการที่ส่งผลต่อแสดงออกด้วยความตั้งใจที่ชัดเจน อีกนัยหนึ่งมีความหมายถึงสภาพความพร้อมของสองและประสาทการจัดการรับประสบการณ์ อิทธิพลภายนอกหรือภายในที่มีต่อบุคคลในการที่จะตอบสนองต่อสิ่งใด และสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น (Fishbein, M., & Ajzen, I., 1975) เป็นระดับของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น สิ่งของ บุคคล บทความ ความคิด ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้สามารถบอกความแตกต่างของการเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย (Thurstone, T. G., &

Thurstone, L. L., 1946) เจตคติทางการเมืองและค่านิยมประชาธิปไตยเป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลและสังคมในระบอบประชาธิปไตย

การเริ่มต้นของเจตคติทางการเมืองก็มาจากการที่ประชาชนเกิดทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตยให้ไปสู่แก่นแท้ของระบอบการเมืองการปกครองที่เป็นของประชาชน เจตคติจึงเป็นการแสดงเจตนาของมุมมองและความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองแล้วแสดงออกผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนทุกระดับมีสิทธิในทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยตามกฎหมายที่มีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกมิติของกระบวนการทางการเมือง (ไพฑูริย์ มาเมือง, 2565) จึงกล่าวได้ว่าเจตคติทางการเมืองเป็นการแสดงความเชื่อมั่นในคุณค่าของประชาธิปไตย เช่น การมีสิทธิเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง เป็นต้น

การมีประสบการณ์เชิงบวกกับการเมืองหรือการแก้ไขปัญหาของชุมชนจะสร้างเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง การที่บุคคลได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองหรือสังคม เช่น การทำงานอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชุมชน หรือการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และซึมซับประสบการณ์จริงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทัศนคติทางการเมืองที่ดีจึงมีที่มาจากประชาชน เพราะเมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย จะทำให้มองเห็นถึงความสำคัญในสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของตนเอง และของผู้อื่นมากขึ้น การถูกเอารัดเอาเปรียบจะลดน้อยลง การใช้อำนาจในทางไม่ชอบก็จะลดน้อยลง อำนาจจะเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ประชาชนจะใช้สิทธิของตนในการเลือกผู้ที่มีความรู้ ความสามารถอย่างแท้จริง เข้ามาบริหารประเทศ (เนตรภัทร อ่วมเครือ และ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2562)

ค่านิยมประชาธิปไตย

“ประชาธิปไตย” ถอดศัพท์มาจาก ภาษาอังกฤษว่า “Democracy” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ “Demos” แปลว่า “ประชาชน” และ “Kratein” แปลว่า อำนาจ เมื่อรวมกันเข้าแล้วมีความหมายว่า “อำนาจ ของประชาชนหรือประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ” เพราะฉะนั้นหลักการขั้นมูลฐานของระบอบ ประชาธิปไตย ก็คือ “การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาคและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต” (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2543) แนวคิดประชาธิปไตยนั้นมีที่มาจากบริบทโลกตะวันตก เมื่อประเทศไทยตัดสินใจที่จะมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งอาจ มีความแตกต่างกับรูปแบบการปกครองแบบเดิมที่เป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ให้ความสำคัญกับระบบอุปถัมภ์ คนไทยจึงต้องพยายามเรียนรู้และทำความเข้าใจคุณค่าและรูปแบบพฤติกรรมที่สอดคล้องกับท่าทีแห่งประชาธิปไตยในแบบสากลและนำมาปรับใช้กับชีวิตประจำวันในระดับการเมือง การปกครองหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ต่างก็ได้ดำเนินนโยบายและจัดทำโครงการเพื่อการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมและวิถีประชาธิปไตยให้กับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งการปลูกฝังเรื่องประชาธิปไตยให้กับเยาวชน ผ่านครอบครัว ชุมชน และสถาบันการศึกษา (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2559)

กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อให้เกิดการยึดถือและปฏิบัติตามจนเกิดเป็นค่านิยมประชาธิปไตย เริ่มจากต้องรู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีอย่างเท่าเทียม จุดเริ่มต้นของการเกิดเจตคติทางการเมืองที่ดีมาจากหลายปัจจัยซึ่งมีอิทธิพลต่อกระบวนการคิดและทัศนคติของบุคคล ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ปลูกฝังคุณค่าและค่านิยมประชาธิปไตยให้กับเยาวชน ผ่านการพูดคุยเรื่องการเมืองและการแสดงตัวอย่างที่ดีจากคนในครอบครัวสามารถส่งเสริมให้มีเจตคติทางการเมืองที่ดีได้ โรงเรียนและสถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความรู้และค่านิยมทางการเมือง การสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมือง หลักสิทธิมนุษยชน และการเมืองในระบบประชาธิปไตย รวมไปถึงการส่งเสริมให้เยาวชนมีความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

บทบาทการเสริมสร้างเจตคติเชิงบวกในสังคมประชาธิปไตย

เจตคติกับค่านิยมประชาธิปไตยมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ในบริบททางการเมืองทั้งสองมีอิทธิพลต่อการรับรู้ การตัดสินใจ และพฤติกรรมของประชาชน ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชนทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งการปฏิบัติการติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ, 2554) ระบอบประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นระบบการเมือง ระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการมีหลักการที่สำคัญดังนี้

1. หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (popular sovereignty) ระบอบประชาธิปไตยยึดถือ หลักแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนเป็นเสมือนหัวใจของระบบการเมือง กล่าวคือ ประชาชนเท่านั้นที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง โดยการใช้สิทธิในการกำหนดตัวผู้ปกครองโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง

2. หลักเสรีภาพ (liberty) ปรัชญาของระบอบประชาธิปไตยยึดมั่นว่ามนุษย์เกิดมาพร้อม กับเสรีภาพ คุณค่าของมนุษย์อยู่ที่เสรีภาพ หลักเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยเป็นการประกาศถึงเจตจำนงของเสรีชนที่ยึดมั่นในคุณค่าแห่งเสรีภาพ

3. หลักความเสมอภาค (equality) หลักความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการที่ควบคู่กับหลักเสรีภาพ กล่าวคือ มนุษย์จะต้องมีทั้งเสรีภาพและความเสมอภาค สมาชิก

ของประชากรการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องได้รับโอกาสที่เสมอภาค และทัดเทียมกันทั้งในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจและ สังคม

4. หลักกฎหมาย (rule of law) กฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม การใช้หลักกฎหมายทำให้มนุษย์สามารถเอาชนะข้อบกพร่องตามกฎหมายแห่งธรรมชาติ ประชาชนไม่ว่าจะยากดีมีจนไม่ว่าจะมีเชื้อชาติและนับถือศาสนาใดจะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

5. หลักเสียงข้างมาก (majority rule) การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้นในการตัดสินใจใด ๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจของประชาชนในการกำหนดตัวผู้ปกครอง เมื่อมีความคิดเห็นแตกต่างกันให้ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าการตัดสินใจเหล่านั้นสะท้อนความต้องการของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2538)

สรุปได้ว่าบทบาทการเสริมสร้างเจตคติเชิงบวกเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การเกิดค่านิยมประชาธิปไตยขึ้นในสังคม การที่มีการปลูกฝังความคิดและความเชื่อที่ถูกต้องในการปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตยย่อมทำให้เกิดความเชื่อและการยึดถือหลักประชาธิปไตยอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นการปฏิบัติด้วยความเคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคล การปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาค เคารพกฎระเบียบของสังคม และยอมรับเสียงส่วนใหญ่ ซึ่งดังที่กล่าวมาการมีเจตคติที่ดีจะช่วยสร้างสำนึกในการทำหน้าที่การเป็นพลเมืองของสังคมอย่างเต็มที่ อันจะส่งผลให้เกิดความเชื่อและการนำหลักประชาธิปไตยไปใช้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเจตคติในเชิงบวกนี้เองที่จะเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาไว้ซึ่งหลักประชาธิปไตย

การพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยในระบบการศึกษาและครอบครัว

การพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยในระบบการศึกษาและครอบครัวเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตยอย่างมีคุณภาพ สถานศึกษาสามารถจัดบรรยากาศในสถานศึกษาให้มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย โดยโรงเรียนต้องมีระเบียบแนวปฏิบัติร่วมกัน ต้องให้เกียรติให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน ต้องสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องทันสมัย ทันเหตุการณ์และทันสมัย มีจิตวิญญาณเป็นนักประชาธิปไตย และใช้หลักการบริหารแบบประชาธิปไตยที่ทุกคนมีส่วนร่วม (อมร รักษาสัตย์, 2543) แนวทางการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในทางปฏิบัติโดยการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1. การส่งเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว โดยสมาชิกในครอบครัวมีความรักใคร่ปรองดอง กันเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ในฐานะที่เป็นผู้ที่มี ประสบการณ์และเป็นผู้รับผิดชอบต่อครอบครัว พ่อแม่ ยอมรับฟังความเห็นความต้องการของลูก ตัดสินปัญหาต่าง ๆ โดยใช้เหตุผลมากกว่าที่จะใช้อารมณ์ปรึกษาหารือกันในเรื่องที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับผู้นั้น พ่อแม่ลูกรู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความรับผิดชอบ เต็มใจ

2. การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยสอนให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม กระตุ้น และเปิดโอกาสให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับฟังความเห็นและเหตุผลของผู้อื่น พยายามโน้มน้าวใจให้นักเรียนเข้าใจถึงเหตุผลในกฎระเบียบต่าง ๆ และมีความรับผิดชอบในการทำงานเป็นกลุ่ม ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับในข้อตกลง ร่วมกัน

3. การส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน โดยร่วมในการประชุมหรือกิจกรรมของชุมชน อย่างเต็มที่ รับฟังความคิดเห็นของทุกคน และไม่ถือโทษ โกรธเคืองกันแม้จะมีความเห็นขัดแย้งกัน ตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์มีการปรึกษาหารือกันในขณะที่ทำงาน ร่วมกันแก้ไขปัญหา ข้อบกพร่องต่าง ๆ มากกว่าที่จะคอยซ้ำเติม เคารพกฎระเบียบของชุมชนและกฎหมาย ติดตามข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ (ไยอนงค์ ทิมสุวรรณ, 2558)

สรุปได้ว่าการพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยในระบบการศึกษาและครอบครัวจำเป็นต้องพัฒนาที่ประชาชน โดยปลูกฝังและพัฒนาความรู้ความเข้าใจความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนทั้งในแง่ความคิด อุดมการณ์และวิถีการดำเนินชีวิตตั้งแต่เด็กเป็นต้นไป ดังนั้นจึงควรนำหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในชุมชน ตั้งแต่ในชีวิตประจำวันของบุคคลในครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษา และสังคม ที่เป็นหน่วยย่อยในสังคมให้เกิดการยึดถือและปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตยอย่างจริงจัง

บทวิเคราะห์ของผู้เขียน

การเสริมสร้างเจตคติสู่การเกิดค่านิยมทางการเมืองเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเจตคติที่ดีและการปฏิบัติซ้ำ ๆ จนกลายเป็นค่านิยมทางการเมืองที่ยั่งยืนในตัวบุคคลและสังคม การเสริมสร้างนี้ต้องดำเนินการในหลายระดับและใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพที่จะทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองตามหลักประชาธิปไตยที่มีความเข้มแข็ง การเสริมสร้างเจตคติที่ดีจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่นำไปสู่การเกิดค่านิยมทางการเมืองที่มั่นคง กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย

1. การสร้างความรู้และความเข้าใจ การให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมือง ประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนผ่านโรงเรียนหรือกิจกรรมนอกห้องเรียนจะช่วยสร้างพื้นฐานให้บุคคลมีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง การศึกษาจึงเป็นรากฐานสำคัญในการปลูกฝังเจตคติทางการเมือง เริ่มจากการสอนในโรงเรียนตั้งแต่ระดับประถมถึงมัธยม รวมถึงหลักสูตรที่เน้นเรื่องประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน รวมไปถึงการจัดอบรมหรือหลักสูตรที่เน้นการสอนเรื่องความสำคัญของการทำหน้าที่พลเมืองและการเคารพกฎหมายและสิทธิของผู้อื่นในชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ประชาชนได้ตัดสินใจทางการเมืองหรือความเชื่อทางการเมืองตามการพิจารณาและไตร่ตรองเฉพาะบุคคล

2. ส่งเสริมประสบการณ์ผ่านการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้เยาวชนและประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ เช่น การรณรงค์ การเลือกตั้ง หรือกิจกรรมอาสาสมัคร จะช่วยให้ผู้คนเข้าใจและตระหนัก

ถึงความสำคัญของบทบาทของตนในระบบการเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวช่วยให้เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับสังคมและสร้างเจตคติที่สนับสนุนความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่พลเมือง

3. การเปิดกว้างในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเปิดกว้างในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองเป็นหัวใจสำคัญของการส่งเสริมประชาธิปไตยและการสร้างสังคมที่มีความเข้าใจและเคารพความคิดเห็นที่หลากหลาย การเปิดกว้างดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและมีความเคารพซึ่งกันและกัน การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยปราศจากความกลัวหรือการกดดันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในสังคมประชาธิปไตย การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการพูดและการแสดงออก ช่วยให้มีเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเสรีและหลากหลาย รวมไปถึงการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างสามารถส่งเสริมการเรียนรู้และการทำความเข้าใจต่อมุมมองที่หลากหลาย

4. เสริมคุณธรรมในการแสดงออกทางการเมือง การยึดมั่นคุณธรรมในการแสดงออกทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การแสดงความคิดเห็นหรือการกระทำทางการเมืองดำเนินไปอย่างสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม การยึดมั่นในความจริงจะทำให้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองเป็นไปอย่างมีคุณภาพที่การให้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและเป็นปัจจุบันข้อมูลที่รอบคอบและเป็นประโยชน์จะช่วยให้ผู้คนสามารถทำความเข้าใจและตัดสินใจได้อย่างมีสติ อีกนัยหนึ่งการยึดหลักคุณธรรมทำให้กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองที่มีความเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ซึ่งช่วยให้การแสดงออกทางการเมืองเป็นไปในทางที่สร้างสรรค์สร้างความเชื่อมั่น และความมั่นคงให้กับสังคม

5. การจัดการกับความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ความขัดแย้งทางความคิดเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในสังคม แต่การจัดการกับความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เช่น การเปิดพื้นที่ให้ผู้คนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเชิงบวกหรือการใช้กระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกัน จะช่วยให้ความขัดแย้งนั้นไม่ลุกลามไปสู่ความแตกแยกทางสังคม การจัดการกับความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการหาทางออกที่เป็นประโยชน์ร่วมกันแทนที่จะทำให้ความขัดแย้งกลายเป็นเรื่องของการปะทะหรือการทำลายล้าง การจัดการอย่างสร้างสรรค์จะช่วยลดความตึงเครียด สร้างความเข้าใจ และทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเดินทางต่อไปด้วยความร่วมมือและเคารพซึ่งกันและกัน

สรุปการเสริมสร้างเจตคติสู่การเกิดค่านิยมทางการเมืองเพื่อให้ประชาธิปไตยเกิดความเข้มแข็งต้องมีกระบวนการสำคัญคือ การสร้างความรู้และความเข้าใจทางการเมืองเป็นการสร้างให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมประสบการณ์ผ่านการมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับสังคมและสร้างเจตคติที่สนับสนุนความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่พลเมือง การเปิดกว้างในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างสามารถส่งเสริมการเรียนรู้และการทำความเข้าใจต่อมุมมองที่หลากหลาย เสริมคุณธรรมในการแสดงออกทางการเมืองช่วยให้การแสดงออกทางการเมืองเป็นไปในทางที่สร้างสรรค์ การจัดการกับความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ทำให้คนในสังคมสามารถเดินทางต่อไปด้วยความร่วมมือและเคารพซึ่งกันและกัน สิ่งที่ได้กล่าวมาเป็นการพัฒนาจากพื้นฐานความคิดจนกลายเป็น

มาเป็นการปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตยที่จะช่วยให้เกิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีความมั่นคง

สรุป

บทความวิชาการนี้นำเสนอแนวทางในการสร้างค่านิยมทางการเมือง โดยเริ่มจากการปลูกฝังเจตคติที่ดีผ่านความเข้าใจในระบบการเมือง กฎหมาย และสิทธิหน้าที่ของพลเมือง แนวทางดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อสร้างรากฐานทางความคิดและการกระทำที่สนับสนุนการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยให้แข็งแรง ซึ่งกระบวนการที่นำเสนอประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญดังนี้ 1) สร้างความรู้และความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน กระบวนการนี้มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ ความเสมอภาคทางสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนการปกป้องสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและเป็นพื้นฐานในการสร้างเจตคติที่ดีต่อระบบการเมือง 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทของตนเองในสังคม กระบวนการนี้ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมความรับผิดชอบต่อส่วนรวม 3) เปิดรับความคิดเห็นที่แตกต่าง การยอมรับและเข้าใจความคิดเห็นที่หลากหลายเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะช่วยเสริมสร้างคุณธรรม เช่น ความอดทน ความเคารพซึ่งกันและกัน และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ในประเด็นที่อาจมีความขัดแย้ง 4) จัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ กระบวนการนี้เน้นการหาวิธีแก้ไขปัญหความขัดแย้งโดยใช้หลักการเจรจา ความร่วมมือ และการเคารพในความแตกต่าง เพื่อสร้างสังคมที่มีความกลมเกลียวและปราศจากความขัดแย้งที่บั่นทอนสันติสุข

ปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงกระบวนการทั้งหมดนี้คือการ เข้าใจ สำนึก และนำไปปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและพฤติกรรมในระดับบุคคลและสังคมอย่างแท้จริง และนำไปสู่การปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ยั่งยืน รวมถึงการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักการเหล่านี้ในชีวิตประจำวันของประชาชน

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการในการพัฒนาเจตคติสู่ค่านิยมประชาธิปไตย การจะสร้างให้เกิดเจตคติที่ดีในทางการเมืองได้นั้นต้องมีหลักมาจากกระบวนการที่สามารถหล่อหลอมหลักประชาธิปไตยให้กับคนในสังคมได้ก่อน ซึ่งก็มาจากหลายส่วนทั้งครอบครัว กลุ่มเพื่อน ชุมชน และภาครัฐ เมื่อเกิดเจตคติที่ดีก็ย่อมนำไปสู่การเกิดค่านิยมทางการเมืองที่เหมาะสม จึงกล่าวว่าการเสริมสร้างความคิดที่มาจากความเข้าใจทางด้านหลักการประชาธิปไตยมีผลโดยตรงต่อการเกิดค่านิยมทางการเมือง ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญของการเกิดค่านิยมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยดังภาพที่ 1

ภาพ 1 สรปองค์ความรู้

จากแผนภาพสามารถสรุปได้ว่าการเกิดค่านิยมมีปัจจัยสำคัญอยู่ 3 ส่วนด้วยกันที่ทำให้เกิดกระบวนการในการรับรู้ทางการเมืองแล้วนำไปสู่การพิจารณาและตัดสินใจเป็นความเชื่อของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

เข้าใจ การให้ความรู้ทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการเกิดค่านิยมทางการเมือง การศึกษาเรื่องสิทธิและหน้าที่ของประชาชน ระบบการเมือง และหลักการประชาธิปไตยช่วยให้คนมีความเข้าใจในระบบและกระบวนการทางการเมืองที่ถูกต้อง เป็นกระบวนการที่ผู้คนในสังคมเรียนรู้และยึดถือหลักการทางการเมืองที่ดี ซึ่งส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของประเทศ ค่านิยมทางการเมืองเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ รวมถึงการศึกษา ประสบการณ์ทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการหล่อหลอมความเชื่อและพฤติกรรมของประชาชน

สำนึก เป็นกระบวนการที่เกิดจากความตระหนักรู้และการรับรู้ของบุคคลถึงบทบาทหน้าที่ของตนในสังคมและระบบการเมือง การมีสำนึกทางการเมืองช่วยให้บุคคลตัดสินใจและแสดงพฤติกรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับค่านิยมที่ดีและสร้างสรรค์ ซึ่งส่งผลให้สังคมมีความเข้มแข็งและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น สำนึกทางการเมืองเริ่มต้นจากการตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองที่มีหน้าที่ต่อสังคมและประเทศ การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

นำปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงจากความรู้และทฤษฎีสู่การกระทำที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทุกภาคส่วนในสังคมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างและบ่มเพาะค่านิยมทางการเมืองที่ดีต่อสังคมไทย แนวทางปฏิบัติสามารถทำได้ในหลายระดับ ทั้งระดับบุคคล ชุมชน สถาบัน และระดับชาติ เพื่อส่งเสริมค่านิยมที่ส่งผลให้เกิดความรับผิดชอบ ความเคารพซึ่งกันและกัน และการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีคุณธรรม

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ ราชโคตร. (2552). *การเมืองการปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2543). *พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คะนอง พิณ, จุฬารณ ศิลาอาสน์, เบญจพร ประจง และวงธรรม สรณะ. (2554). *การศึกษาระดับของค่านิยมประชาธิปไตยของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์*. (รายงานการวิจัย). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

- ธวัช ไชยสิทธิ์. (2566). *ทัศนคติทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของนักเรียนโรงเรียนนายสิบทหารบก.* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสยาม, กรุงเทพฯ.
- เนตรภัทร อ่วมเครือ และวัลลภ รัฐนัตรานนท์. (2562). ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลบ้านกุ่ม อำเภอมะนัง จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 7(2), 37-51.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. (2554). *ทัศนคติของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี.กราฟฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- ไพฑูรย์ มาเมือง. (2565). ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัยศรีล้านช้าง*, 2(7), 1-9.
- ไยอนงค์ ทิมสุวรรณ. (2558). *ประชาธิปไตยกับบทบาทสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนาส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีไทย.* วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2538). *การเมือง: แนวคิดและการพัฒนา.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เอส แอนด์ ดีวี กราฟฟิค.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2559). *ประชาธิปไตยในวิถีไทย ความเข้าใจเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนสู่สังคมสุขภาวะ.* นครปฐม: หิณ หยาง การพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อสร้างสำนึกความเป็นไทย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580.* กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2556). *ระบบงานรัฐสภา.* กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุนทรีโคมิน และสนธิ สมักรการ. (2522). *ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย: เครื่องมือในการวัดแลสำรวจ.* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อมร รักษาสัตย์ และคณะ. (2543). *ประชาธิปไตย: อุดมการณ์ หลักการและแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมร รักษาสัตย์. (2543). *ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน คู่มือการเรียนรู้การสอนการเผยแพร่และการมีส่วนร่วมสำหรับครูอาจารย์ และผู้นำชุมชน.* กรุงเทพฯ: การันต์การพิมพ์.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research.* Reading MA: Addison-Wesley.
- Thurstone, T. G., & Thurstone, L. L. (1946). *Tests of primary mental abilities, for ages 5 and 6.* Science Research Associates.